KICHIK VA OILAVIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHDA ISLOM MIKROMOLIYA TIZIMINING ROLI

Ilmiy rahbar: **Sharipova Nigina Djurakulovna**
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti o'qituvchisi
Xashimov Abdurahmon
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti
Bank ishi va audit fakulteti talabasi.

Abstrakt: Ushbu maqolada kichik va oilaviy biznesni qo'llab-quvvatlashning muqobil vositasi sifatida Islom mikromoliyalashtirishning roli va ahamiyati o'rganiladi. An'anaviy foizlarga asoslangan bank tizimi garov va qarz oluvchining kreditga layoqatliligiga qat'iy talablar qo'yadi, bu esa uni tadbirkorlik faoliyatini boshlayotganlar va oilaviy biznes uchun mavjud emas qiladi.

Kalit so'zlar: Islom mikromoliyalashtirish, kichik tadbirkorlik, oilaviy biznes, tavakkalchilikni taqsimlash, inklyuziv iqtisodiy o'sish.

Kirish. Bugungi global iqtisodiy o'zgarishlar sharoitida barqaror milliy iqtisodiy o'sish kichik va oilaviy biznesning rivojlanish darajasiga bevosita bog'liq. Ushbu biznes modellari juda moslashuvchan, moslashuvchan va ayniqsa rivojlanayotgan mintaqalarda bandlikni yaratishda muhim rol o'ynaydi. Biroq, an'anaviy kichik biznesni qo'llab-quvvatlash vositalari ko'pincha to'siqlarga duch keladi, ularning eng muhimi moliyaviy resurslarga cheklangan kirishdir.

Shu nuqtai nazardan, muqobil moliya institutlarini joriy etish tobora dolzarb bo'lib bormoqda, ular orasida Islom mikromoliyalashtirishi alohida o'rin tutadi. Adolat, tavakkalchilikni taqsimlash va sheriklik tamoyillariga asoslanib, Islom mikromoliyalashtirishi aholining keng qatlamlarini iqtisodiy faoliyatga jalb qilish orqali tadbirkorlikni rag'batlantirish va qashshoqlikni kamaytirish uchun kuchli katalizatorga aylanish imkoniyatiga ega.

Islom iqtisodiy modeli G'arb moliyaviy paradigmasidan tubdan farq qiladi. Uning asosiy poydevori sudxo'rlikni qat'iy taqiqlash yoki taqdim etilgan kapitalning kafolatlangan daromadliligidir. Buning o'rniga, Islom moliyalashtirish foyda va zararni taqsimlash tamoyiliga asoslanadi, bunda moliyachi va tadbirkor biznesda to'liq sheriklarga aylanadilar. Mikromoliyalashtirish nuqtai nazaridan, bu mikromoliya tashkiloti loyihaga belgilangan foiz stavkasi uchun emas, balki kelajakdagi foydadan ulush olish uchun investitsiya qilishini anglatadi.

Bundan tashqari, Islom moliyalashtirishi ortiqcha noaniqlik va spekulyatsiya elementlarini yo'q qiladi, har bir moliyaviy operatsiya haqiqiy, moddiy aktivga mahkam bog'langan bo'lishini talab qiladi. Bu Islom mikromoliyalashtirish vositalarini ijtimoiy yo'naltirilgan va makroiqtisodiy shoklarga chidamli qiladi, aholining zaif qatlamlari orasida moliyaviy pufakchalar va qarz bog'liqligining paydo bo'lishining oldini oladi. Kichik va oilaviy biznes ehtiyojlarini qondirish uchun Islom mikromoliyalashtirish tizimi turli xil maxsus vositalarni ishlab chiqdi. Ularning har biri biznesni rivojlantirishning muayyan bosqichlariga va tadbirkorlarning aniq ehtiyojlariga moslashtirilgan.

Eng mashhur vositalardan biri bu murabaha bo'lib, bu savdo shartnomasi bo'lib, unga ko'ra mikromoliya tashkiloti tadbirkorga zarur bo'lgan tovarlar, uskunalar yoki xom ashyoni uchinchi tomon yetkazib beruvchisidan sotib oladi va ularni qarz oluvchiga oldindan kelishilgan qo'shimcha to'lov evaziga bo'lib-bo'lib sotadi. Masalan, tikuv mashinalari yoki mini-inkubatorlarga muhtoj bo'lgan oilaviy biznes uchun bu mexanizm idealdir, chunki u foizli naqd pul kreditlariga ehtiyojni bartaraf etadi va mablag'larni noto'g'ri ishlatish xavfisiz maqsadli moliyaviy yordam ko'rsatadi.

Yana bir muhim vosita an'anaviy lizingga o'xshash ijara hisoblanadi. Mikromoliya tashkiloti asosiy vositalarni sotib oladi va ularni tadbirkorga ijaraga beradi. Bu kichik biznesga dastlabki xarid uchun aylanma mablag'lardan katta miqdorda mablag'ni sarflamasdan zamonaviy, yuqori texnologiyali uskunalardan foydalanish imkonini beradi. Kelajakdagi qishloq xo'jaligi mahsulotlari uchun oldindan to'lovni o'z ichiga olgan salam bitimlari qishloq xo'jaligi va kichik oilaviy fermer xo'jaliklarini moliyalashtirish uchun keng qo'llaniladi. Bu fermerlarga mavsum boshlanishidan oldin urug'lar va

o'g'itlar sotib olish uchun aylanma mablag'larni olish imkonini beradi, bu esa hosilni adolatli narxda sotishni kafolatlaydi.

Oilaviy tadbirkorlikning rivojlanishi o'ziga xos ijtimoiy jihatga ega. Ko'pincha bunday bizneslar rasmiy mehnat bozoriga kirish imkoniyati cheklangan ayollar va yoshlarni o'z ichiga olgan bir oila a'zolarini ish bilan ta'minlaydi. An'anaviy banklar likvid garov va rasmiy kredit tarixining yo'qligi sababli bunday korxonalarga kredit berishni istamaydilar. Islom mikromoliyalashtirishi bu masalani qarz oluvchilarni baholash mezonlarini o'zgartirish orqali hal qiladi. Qattiq ball olish va garov talablari o'rniga, biznes loyihasining o'zining hayotiyligi, tadbirkorning obro'si va tinimsiz ishlashga tayyorligi ustuvor ahamiyatga ega.

Oilaviy biznesning o'ziga xos xususiyati ularning mahalliy hamjamiyatga kuchli integratsiyasidir. Islomiy mikromoliya institutlari axloqiy moliyalashtirish tamoyillariga amal qilib, ijtimoiy kapitalni mustahkamlashga yordam beradi. Ayollarning ishtiroki Mikromoliya mexanizmlaridan foydalanadigan oilaviy bizneslar nafaqat oila daromadlarini oshiribgina qolmay, balki bolalarning ta'limi va farovonligiga ham hissa qo'shadi, chunki ayollar oilaviy biznesda olgan daromadlari asosan oilaning insoniy salohiyatini rivojlantirishga sarflanadi. Shunday qilib, Islom mikromoliyalashtirishi xayriya tafakkurini tadbirkorlik tafakkuriga aylantirish, kam ta'minlangan oilalarga ijtimoiy yordam olishdan o'zini o'zi ta'minlashga o'tish va qo'shimcha ish o'rinlari yaratishda yordam berishning muhim vazifasini bajaradi.

Islom mikromoliyalashtirish xizmatlarini iqtisodiy tizimga integratsiya qilish jarayoni kompleks yondashuvni talab qiladi. An'anaviy moliyaviy tizim hukmronlik qiladigan mamlakatlarda asosiy vazifa yetarli me'yoriy-huquqiy bazani ishlab chiqishdir. Mavjud mikromoliya tashkilotlari ichidagi "Islom oynalari" deb ataladigan maqomni aniq tartibga solish, shuningdek, tovarlarni qayta sotishda ikki tomonlama soliqqa tortishning oldini olish uchun sheriklik moliyalashtirish operatsiyalarini soliqqa tortish qoidalarini belgilash zarur.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, Islom mikromoliyalashtirish tizimi nafaqat muqobil moliyalashtirish manbai, balki iqtisodiy rivojlanishning to'laqonli axloqiy va ijtimoiy yo'naltirilgan modelini ifodalaydi, deb ta'kidlash mumkin. Uni joriy etish va kengaytirish kichik va oilaviy biznes sektoriga kuchli ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Garov to'siqlarini olib tashlash va qarz yukini sheriklik bilan almashtirish orqali Islom mikromoliyalashtirish aholining eng zaif, ammo faol qatlamlari uchun iqtisodiy imkoniyatlarga kirish imkoniyatini ochadi.

Adabiyotlar:

1. Bekkin, R.I. Islom iqtisodiy modeli va zamonaviylik. Moskva: Marjani nashriyoti, 2019. – 352 b.
2. Vaxabov, A.V. O'zbekiston Respublikasida mikromoliyalashtirishda Islom moliyaviy vositalarini joriy etish istiqbollari. Iqtisodiyot va ta'lim. – Toshkent, 2022. 45–51.
3. Xamidulin, M.B. O'zbekistonda hamkorlik bank ishi va mikromoliyalashtirishni rivojlantirish imkoniyatlari va xavflari. Moliya va bank ishi. – Toshkent, 2023. 18–26.
4. Ahmed, H. Islom mikromoliyasi: Qashshoqlikni kamaytirish bo'yicha institutsional modellar va dalillar London: Xalqaro Islom iqtisodiyoti jamg'armasi, 2021. – 280 b.
5. Iqbol, Z. Islom moliyasiga kirish: Singapur nazariyasi va amaliyoti: John Wiley & Sons, 2020. – 412 b.